

Đurđica Čilić

Sidro

Ne znam zašto neke stihove pamtimo čitav život i čini nam se da se nešto moglo reći samo tako, tim riječima u točno takvom slijedu. A ako se kaže samo malo drukčije, ne urezuje se u kožu memorije i ne odzvanja i godinama kasnije.

Trifunovićevi stihovi

"Sidro koje lađu čuva

da ne bude buri plijen

tone skupa sa tom lađom

jer je ono dio nje"

govore o odanosti, ali i o nemoći sidra: ako može, sačuvat će. Sačuva li, zajedno su u pobjedi. A ako ne uspije, vjerno je i dostojanstveno u porazu.

Sidra i lađe što stoje na suhom i obesmišljavaju ne sebe, nego svaku buru poezija su u slici i uzidaju se u svijest više nego kad su na svom mjestu, u vodi.

Gledaju vodu iz daljine, bez potrebe da se dokazuju ikom osim jedno drugom, sidro i lađa na suhom, to je poezija, to su riječi koje nisu na svom mjestu i koje baš tako izdvojene iz toka svakodnevnog govora, tako spojene i izložene, šalju ljubavna pisma svijetu.

Tko ne čita, tone.

Zejna

Predzadnje ljeto prije polaska u školu kod bake sam u Livnu. Dosadno mi je. Primičem štokrlicu prozoru i kroz rupice zavjesa gledam djecu koja se igraju iza bakine zgrade. Povremeno zavjese razmaknem, otvorim prozor i nalaktim se, da me pola viri van. Pravim se da ne gledam djecu, nego livanjske krovove, a srce mi lupa u očekivanju da me vide i pozovu da im se pridružim. I tako svaki dan. I svaki dan uzalud.

U bakinom stanu nema pravih igračaka osim velike lutke koja stoji kao ukras i ne smije se dirati. Baka ili kuha ili krpa čarape navučene na drvenu gljivu, na prstu joj je naprstak, na vrhu nosa naočale. Pokraj nje na kauču leži velika limena kutija s priborom za šivanje, unutra su još dva naprstka. Pitam mogu li naliti u njih vodu pa da se igramo da pijemo kavu, ona kaže ne može, idi igraju se s djecom. Nema nikog vani, slažem. Iz svoje torbe u koju mi je mama pomno složila odjećicu vadim slikovnicu. Sjedam pokraj bake, otvaram crvene korice, prstom pratim slova i govorim: Dok je Toni razmišljao, eto zgone Medi Gaši, iskrao se iz dvorišta, put pod noge sve se praši. Baka kaže lijepo čitaš. Sama sam naučila, slažem. A zapravo ne znam čitati, samo sam upamtila čitav tekst slikovnice kad mi je čitala mama, ali ne želim to reći baki jer volim kad me pohvali.

Djeca se iza bakine zgrade smiju, cikću, dozivaju se. Dosjetim se kako da im privučem pažnju. Praviću balone, kažem baki. U čašu stavljam malo čarlija i puno vode, miješam starinskim ključem od špajze, jurim na prozor i povišena za visinu štokrlice, kroz otvor na ključu ispuhujem mjehure od sapunice. Dok nadimam obraze i pušem pažljivo, da baloni budu što veći i ne rasprsnu se odmah, djeca se polako razilaze kućama. Na cesti ostaje samo jedna djevojčica, koja je dotad stajala po strani i gledala ih. Sad kad njih više nema, okreće se prema meni. Nastavljam puhati balone i kroz tanušnu vodenastu stijenku vidim njezine buljave oči ispod za čelo slijepljenih čuperaka. Između ruba žute majice i kariranih hlača viri joj trbuščić, a prekratke nogavice otkrivaju debele noge i velike, muške cipele. Dođi, maše mi rukom. Na nekoliko trenutaka zastanem obraza nadutih u neodlučnosti, pa odlažem čašu i sve nenapuhane balone, uzimam loptu i hulahop i jurim van.

Ona se zove Zejna i za glavu je viša od mene. Izbliza vidim da iznad tankih usana ima male brčiće, a zubi su joj nagurani jedan preko drugog pa govori nerazgovijetno. Pokušava zavrtjeti hulahop, ali joj stalno pada. Kad joj dobacim loptu, ne uspije ju uhvatiti nijednom. Na trenutak se nemoćno gledamo. Dođi da ti pokažem mrave, kaže. Mravlja staza je uz cestu i mala vojska u pravilnoj formaciji obavlja svoje transportne zadatke. Čučimo obje i gledamo ih kao da će se svaki tren dogoditi neko iznenađenje. Sutra kad dođemo, donijet ćemo im kruha, kaže Zejna, hvata me svojom znojnom rukom za nadlakticu i trčimo na dno ceste, prema grmlju iza stare automobilske krtije. Ovdje su bubamare, pokazuje mi. Zaista, odmah ugledam dvije. Da i njima donesemo kruha sutra, pitam. One ne jedu kruh, nego cvijeće, kaže Zejna upućeno. Zatim otvara vrata tristaća koji tamo trune već godinama, sjeda za volan, pokazuje mi da uđem. U autu smrdi na vlagu i mokraću. Ona glumi da pali auto, ubrzava, skreće sad na ovu sad na onu stranu, naginje se u sjedalu lijevo-desno, kao da je zanose ta

nagla skretanja. Gledam šta radi i imitiram je, krivo mi je što i ja nemam volan, ali sretna sam što, prvi put u životu, smijem sjediti naprijed.

Vrištimo obje u toj jurnjavi u mjestu, smijemo se. I znam, sutra ćemo, kad nahranimo mrave i obidemo bubamare, ponovno tako. I sljedeći dan opet. I tako svaki dan, sve do kraja ljeta. Onda će tata doći po mene da me vodi kući. Ja ću tog zadnjeg jutra otrčati Zejnu na vrata, ali ona neće izaći da se pozdravimo jer će biti ljuta na mene i jako će plakati.

Dok se budem vozila s tatom, na stražnjem sjedalu našeg narančastog tristaća, uza svu radost što idem kući osjećat ću krivnju što sam ostavila Zejnu. Kad me tata pita: Jesi li našla neke prijateljice u Livnu, reći ću: Jesam, Zejnu. Je li lijepa, pitat će tata. A ja ću, bez sekunde promišljanja, odgovoriti: Jest.

Parfem

Pozvana sam na brunch u ambasadu na dogovor o financiranju knjige koju uređujem. Oblačim se decentno, skoro skromno, šminkam samo oči, ne želim ostaviti dojam viška respekta prema instituciji i ambasadoru. Na putu prema ambasadi prolazim pokraj parfumerije za koju znam samo iz prikrivenih plaćenih oglasa u medijima i s ulice na kojoj sam usporavala korak da pogledam visoke drvene vitrine i na njima kutijice i bočice koje nisam vidjela ni u čijoj kupaonici na toaletnom ormariću. Ne poznajem ljude koji tu kupuju. To je najskuplja parfumerija u gradu, a ja unutra nikad nisam vidjela nikog osim prodavačice. Svaki put, pa i tad kad sam žurila u ambasadu, poželjela sam ući i onjušiti mirise, da osjetim što čini nosu tekućina koje kapljica košta koliko i jedna knjiga. I svaki put sam pomislila ta šta ću ja tu, meni je dobar i Allure koji oduvijek koristim, a ako si jednog dana ni njega ne budem mogla priuštiti – tako se tješim – ostaje mi moj allure, on mi je u epitelu kože, u glasu, u bljesku očiju, uvijek je sa mnom.

U raskošnoj secesijskoj kući prolazim kroz osiguranje, dočekuje me jedna pa druga tajnica i uvode u prostoriju koliko lijepu toliko neudobnu. Sve je u njoj za pokazivanje, ništa za boravak. Takav je i ambasador. Fin i ljubazan, demonstrira smisao za humor i znatiželju ne samo prema trenutnom zajedničkom projektu nego i prema mojim profesionalnim interesima i rezultatima. Moji su odgovori kratki i informativni. U čudu sam. Prvi put sam suočena s osobom za koju mogu reći da je oličenje blaziranosti. Riječ blaziran znam oduvijek, ali iz literature. Sad prvi put vidim kako blaziranost uživo izgleda. Dok pijemo zeleni čaj i jedemo kanapeiće s humusom i avokadom, razgovaramo na njegovom jeziku. Pazim da ne pogriješim nijedan padež, da ne koristim poštapalice i ne zveckam žličicom dok miješam med u čaju. Pri pogledu na perzijski tepih ne mislim na tkalce koji su izgubili oči i iskrivili kičme, nego na svoje minimalističke sandale ravnih potplata, koje sigurno ne spadaju u poželjan dreskod. Između opcija da stopala opasana tankim remenčićima podvučem pod sofu ili ih ostavim izložene slučajnom ambasadorovom pogledu odabirem drugu opciju. On je očigledno toliko zadovoljan sobom da ne može zaista biti zainteresiran za moja stopala i sandale, a ako jest, zašto da mu ne olakšam.

Oko knjige radi koje sam došla dogovarano se lako i brzo, potom na njegovu inicijativu komentiramo situaciju na mom fakultetu, gdje se studenti, koji mi imponiraju više od čitavog diplomatskog kora u našoj i svim susjednim zemljama, bore za besplatno obrazovanje. U prvoj rečenici mi kaže da su sve njegove simpatije uz njih, a već u drugoj otkriva aroganciju bivšeg studenta Cambridgea komentarom da svi trebaju imati jednake šanse, ali da najbolje uvjete studiranja treba omogućiti samo izvrsnima. Odgovaram mu da su možda neki nesuđeni izvrsni studenti Cambridgea napravili tepih po kojem hodamo i da je u mom utopijskom konceptu svijeta izvrsnost nagrada sama po sebi, a ne kriterij za karijerni napredak. Smije se i komentira da konačno shvaća zašto volim pisca čiju knjigu uređujem. Odlučujem ne kazati više ništa jer ne volim biti cinična, a nijedna duhovita replika ne pada mi na pamet. Osim toga izvrsnost je toliko usredotočena na sebe da se nijedna duhovitost ne probija do nje, pa štedim

svoj humor i učtivo se opraštam od njegove ekscelencije. Kad nekom u njegovoj prisutnosti govorim vi, već sam od njega jako daleko, a kad koga pak, jer tako konvencije nalažu, moram oslovljavati u trećem licu, onda se te prisutnosti želim što prije otarasiti.

Spuštam se niz ulicu zadovoljna što ću raditi knjigu, nezadovoljna što će to financirati institucija do koje malo držim. Prolazim pokraj parfumerije, očesem je pogledom, opet je unutra samo prodavačica, a parfumerija i dalje izgleda kao da nismo jedna za drugu. Razmišljam: upravo sam bila u ambasadi i sat vremena razgovarala s njegovom ekscelencijom na jeziku njegove ekscelencije, o knjizi koju ću s kolegama prevesti s jezika njegove ekscelencije na svoj jezik. Pa zašto se ne usuđujem ući u jebenu parfumeriju? Koji me to jezik čini strancem u takvom dućanu?

Ulazim. Kao u ring. Duel između teškaša sazidanog od nerazgovijetnih kompleksa i vigoraste nesvijesti revolucionarke.

Prodavačica je odmjereno ljubazna, ali posvećena. Kratko me procjenjuje, a onda suvereno skida s vitrina nekoliko asimetričnih bočica. Malo parfemske vodice popraska po raskošnim šarolikim perima neke egzotične ptice i zatreperi mi time ispred nosa. Moj nos pak, koji je sviknut na mirise dinstanog luka, deterdženta za suđe, dezinfekcijskih maramica i neredovito odvoženog smeća pred zgradom, malo mari za rafinirane olfaktivne distinkcije. Jedan, drugi pa treći parfem, a svi su mi skoro isti. Čujem međutim u njezinim iscrpnim opisima da su jako različiti: zemljani, puderasti, šumskovoćni. Izaberem onaj prvi iako je muški i košta previše i za to koliko mi se sviđa i za to koliko zarađujem. Ali kupujem i time pristajem da me pobijedi opterećenost prezirom prema perju: statusnom, novčanom, titularnom, koju eto preskupo plaćam.

Izlazim iz parfumerije sigurna da se u nju više nikad neću vratiti. U ruci imam minijaturnu vrećicu i u njoj parfem, a u glavi svijest da u svakom preziru ima neke fascinacije. Iako je negativna, i dalje je fascinacija.

Dala sam se impresionirati. Nadjačala me vlastita slabost.

Al' jebiga, dobro mirišem.